

Dragi prijatelji, kolegice i kolege, privilegiran sam i ponosan što sam direktor naše Elektrodalmacije baš u vrijeme kada obilježavamo 101 godinu njezina postojanja. Taj privilegij istovremeno je zadovoljstvo, ali i odgovornost da godišnjicu obilježimo dostojanstveno, na što bolji način, s jednim ovakvim, usudio bih se reći, kapitalnim djelom. Međutim, sama godišnjica donekle je kontroverzna iz dva razloga. Prvo, zašto 101.? Običaj je da se godišnjice obilježavaju na „okrugle“ brojeve. Ipak, prošla 2020. godina bila je obilježena pandemijom koja nas je sve dotakla na različite načine, privatno i profesionalno, ali i onemogućila u normalnom radu. Bila je to godina koju je trebalo preživjeti i nije bilo mogućnosti za jedno ovakvo djelo koje iziskuje jako veliki dodatni angažman i trud. Uostalom, broj 101 sam po sebi asocira na Dalmaciju ili barem Dalmatince te smo se odlučili uklopiti u tu cijelom svijetu poznatu asocijaciju. Druga kontroverza proizlazi iz činjenice da su autori dviju publikacija (koje smo koristili u izradi ove monografije), povodom 50 i 60 godina Elektrodalmacije, uzeli za početak povijesnog pregleda elektrifikacije splitskog područja i djelovanja naše tvrtke godinu 1924. Kako smo istaknuli već u samom naslovu – pravi početak je 1920. godina što u ovom uvodniku želim pojasniti. Prvo električno svjetlo javne namjene zasvijetlilo je u Splitu na Rivi 15. srpnja 1920. Već 15. rujna 1919. tadašnji gradonačelnik dr. Ivo Tartaglia potpisuje Oglas općine Split o planiranim radovima na elektrifikaciji Splita početkom iduće godine. Za ostvarenje tog pothvata izgrađen je dalekovod 10 kV od HE Vrilo na rijeci Jadro do transformatorske stanice Manuš, koja postoji i danas. Izgradili su ih zaposlenici Električnog poduzeća d.s.o.j. u Splitu. Društveni Ugovor, između Općine Split i Električnog poduzeća u Pragu, o osnivanju Električnog poduzeća u Splitu potpisan je 14. studenog 1919. Poduzeće je registrirano 10. siječnja 1920. pa taj datum trebamo uzeti kao početak pravnih prednika današnje Elektrodalmacije. Kad je 1924. godine odlučeno da se napajanje Splita ostvari iz Dugog Rata, odnosno iz HE Kraljevac s rijeke Cetine, dotadašnje poduzeće nije bilo financijski dovoljno moćno pa je potpisan novi Društveni Ugovor kojim se mijenjaju pravila, primaju novi članovi i povećavaju uložena sredstva kako bi bio moguć taj novi pothvat. Zašto su autori gore spomenutih publikacija uzeli tu godinu kao početak priče o Elektrodalmaciji, nije poznato. Tijekom stogodišnje povijesti Elektrodalmacije, od prvog električnog svjetla do danas, neraskidiva je njena veza s razvojem Splita, Županije pa u nekim razdobljima i cijele Dalmacije, kako je prikazano kroz ovu monografiju. Naravno da je razvoj i međusobni utjecaj obostran, jer razvoj Splita i Dalmacije nije moguće zamisliti bez razvoja elektroenergetskog sustava, kao što se ni Elektrodalmacija ne bi razvijala bez općeg napretka i razvoja društva i njegovih stalno rastućih potreba.

Važnost ove monografije proizlazi iz poznate i jednostavne činjenice da ono što nije zapisano, tijekom vremena, kao da se nije ni dogodilo. Vidljivo je to već na primjeru prvog direktora Jerka Jerića, vrhunskog stručnjaka kojeg smo ovom monografijom otrgnuli zaboravu. Iako je bio prvi direktor

zaslužan za dovođenje električne energije u Split i okolna mjesta te se na tom položaju zadržao punih 20 godina, a nakon Drugoga svjetskog rata vodio elektrifikaciju cijele države te bio mentor i suradnik našeg najznačajnijeg energetičara Hrvoja Požara, iz nama nepoznatih razloga jednostavno se izgubio u povijesnim bespućima. Cilj ove monografije je da se prikaže razvoj i rast Elektrodalmacije kroz izgradnju elektroenergetskog sustava tijekom vremena, da se od zaborava otrgnu važni i zanimljivi događaji, zaslužni pojedinci i kolektivni podvizi koji su, prateći svjetske trendove, pomicali granice i davali novu svjetlost ovom podneblju, da se dočara atmosfera ovog brojnog radnog kolektiva kroz portrete i uspjehe i „mimo struje“, ali i da se detaljno prikaže današnje stanje, i trenutak, i ljudi koji se kriju iza tog imena, koji je čine time što jest u svojoj 101. godini postojanja. Monografija je koncipirana na način da daje prvo pregled razvoja elektrotehnike u njenim povojima na svjetskoj razini, razvoj primjene električne energije u Hrvatskoj te povijest javne rasvjete i početak upotrebe električne energije u Splitu i njen razvoj do današnjih dana. Glavnina monografije posvećena je postupnom prikazu razvoja tvrtke koja Splitu i srednjoj Dalmaciji osigurava distribuciju električne energije. Pregledno su prikazane promjene kroz koje je firma prolazila. Nastojali smo nabaviti i uvrstiti što više fotografija događaja koji su obilježili povijest firme, ali i ljudi koji su je stvarali, što joj uz dinamičan dizajn i tekstualno temeljitu kronologiju daje dodatnu vrijednost. Detaljno su fotografijama prikazani svi odjeli prema današnjoj organizacijskoj shemi. Nažalost, nije bilo moguće fotografirati sve zaposlenike iz raznih razloga, ali trudili smo se napraviti najbolje moguće. Monografija je oplemenjena i pregledom „slobodnih aktivnosti“ kojima Elektrodalmacija obiluje, kronološkim prikazom važnih događaja, statističkim pokazateljima Elektrodalmacije u današnjem trenutku i popisom svih zaposlenika. Popis zaposlenika je rađen prema arhivskim podacima i matičnim knjigama koje sežu unatrag do 1945. Ispričavam se svima koji su možda izostavljeni s popisa zbog manjkavosti matičnih podataka, a naročito je problematično vrijeme prije Drugoga svjetskog rata. Popis zaposlenika je složen po abecednom redu pa smo odlučili da nećemo ponavljati identična imena, što bi imalo smisla samo da je popis kronološki. Drago mi je što u ovu jubilarnu godinu ulazimo s velikim radovima i planovima za budućnost, ali nema potrebe da u ovom predgovoru ulazim u detalje koji su opisani u monografiji.

Koristim priliku da zahvalim autorici Herci Ganza na izuzetnom trudu, bez čijeg fanatičnog rada nikada ne bismo stigli napraviti jedno ovakvo djelo u rokovima koji su bili više nego kratki. Osim zadivljujuće energije koju je unijela u ovaj rad, njen stil i način pisanja dali su poseban štih monografiji i ono po čemu će se razlikovati od svih drugih sličnih izdanja. Doprinio je tome i grafički urednik Igor Čaljkusić, a i svi zaposlenici koji su svojim tekstovima, primjedbama i sugestijama uljepšali ovu monografiju. Posebno su se istakli članovi uredništva koji su mi bili glavna podrška tijekom rada. Svjestan sam, prema onoj – tko radi taj i griješi, da su nam se potkrale pogreške, da uvijek svako djelo i rad može biti bolje, ali vjerujem da je ova Monografija iskrena i zalag za budućnost nekim novim generacijama kojima će

biti izvor podataka i pogled u njihovu prošlost. Kako je ovo ujedno i povijest Splita, završio bih s meni dragim stihovima Luke Botića (1830.–1863.), kako bi svi bili svjesni privilegija gdje živimo:

Sva priroda od zemlje do neba

Bajna, čarna, vilinska i rajska

I ponosna sa krasote svoje

U toj divnoj spljetskoj okolici.

— SAŠA KRALJEVIĆ